

**2014.gada ASV Valsts Departamenta
Ziņojums
„Par cilvēku tirdzniecības novēršanu”
LATVIJA
2. LĪMENIS**

Latvija ir izcelsmes un mērķa valsts sievietēm un nepilngadīgajām personām, kas pakļautas cilvēku tirdzniecībai seksuālas izmantošanas nolūkā, un izcelsmes valsts sieviešu, vīriešu un nepilngadīgo personu tirdzniecībai piespiedu darba nolūkos. Sievietes un nepilngadīgās no Latvijas spiestas nodarboties ar prostitūciju Austrijā, Beļģijā, Kiprā, Vācijā, Īrijā, Nīderlandē, Krievijā, Zviedrijā, Apvienotajā Karalistē un Latvijas teritorijā. Vīrieši un sievietes no Latvijas tiek nodarbināti piespiedu darba apstākļos Dānijā, Vācijā, Krievijā un Apvienotajā Karalistē. Latvijas sievietes, kas izmantojušas starpniecības pakalpojumus laulību reģistrēšanai Rietumeiropā, parasti Īrijā, bija pakļautas ekspluatācijas riskiem mājkalpotāju darbā un seksuālas ekspluatācijas riskiem. Pilngadību sasnieguši bezdarbnieki, vientuļās mātes, personas, kas uzaugušas valsts aprūpes iestādēs, un personas ar garīgās veselības traucējumiem ir jo īpaši pakļautas cilvēku tirdzniecības riskiem.

Latvijas valdība pilnībā neizpilda minimālos standartus, lai apkarotu cilvēku tirdzniecību, tomēr tā pieliek ievērojamas pūles, lai tos sasniegtu. Latvijas publiskais sektors turpināja palīdzības sniegšanas pasākumus un cilvēku tirdzniecības gadījumu identificēšanu to personu vidū, kas cietušas darba un seksuālas ekspluatācijas rezultātā ārvalstīs. Vairākiem upuriem valsts piešķīra kompensācijas un piemēroja aizsardzības pasākumus, tomēr iekļaušanai valsts palīdzības programmā netika identificēti cilvēku tirdzniecības upuri, kas cietuši Latvijas teritorijas ietvaros. Latvijas publiskais sektors sekmīgi veica preventīvos pasākumus, atbalstīja sabiedrību izglītojošās aktivitātes, izstrādāja visaptverošas nacionālās Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādnes septiņu gadu periodam un piemēroja jaunus likuma pantus, kas paredz atbildību par negodprātīgu starpniecības pakalpojumu sniegšanu viltus laulību reģistrācijas nolūkos. Neskatoties uz to, ka Latvijas Valsts policijas cilvēku tirdzniecības apkarošanas aktivitātes uzlabojās, pārējā tiesībsardzības sektora un tiesu centieni uzskatāmi par vājāko posmu Latvijas publiskā sektora darbībā šīs

problemātikas kontekstā, jo tikai dažās cilvēku tirdzniecības lietās tika celtas apsūdzības un taisīti nostiesājoši spriedumi.

Rekomendācijas Latvijai: Palielināt izmeklēšanu, kriminālvajāšanu un notiesājošo spriedumu skaitu cilvēku tirdzniecības lietās; piemērot Krimināllikuma pantu par cilvēku tirdzniecību (Krimināllikuma pants 154-1), lai uzsāktu kriminālvajāšanu pret cilvēku tirgotājiem, kas šim noziegumam pakļāvuši upurus Latvijā un citās valstīs; piemērot cilvēku tirgotājiem un publiskā sektora pārstāvjiem, kas šos noziegumus veicinājuši, sodus, kas atbilstoši izdarīto noziegumu smagajām sekām; pārskatīt un uzlabot tiesvedības procesu efektivitāti, lai ieviestu pieeju, kuras centrā ir cilvēku tirdzniecības upuris, un lai panāktu ātru lietu izskatīšanu; nodrošināt, ka publiskā sektora pārstāvji, kas notiesāti par cilvēku tirdzniecību veicinošu (bez)darbību, tiek notiesāti ar cietumsodu, kas atbilstošs izdarītā nozieguma sekām; nodrošināt, ka policijas rīcībā ir nepieciešamie resursi izmeklēšanu veikšanai; lai samazinātu neobjektivitāti tiesvedības procesos, turpināt prokuroru un tiesnešu apmācības par cilvēku tirdzniecības problemātiku un upuru tiesībām; pastiprināt cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanas centienus, īpašu uzmanību pievēršot personām, kas cietušas valsts teritorijas ietvaros; apzināt ilgtermiņa re-integrācijas iespējas cilvēku tirdzniecības upuriem; panākt, ka valsts apmaksāti repatriācijas pakalpojumi pieejami lielākam skaitam cilvēku tirdzniecības upuru; iedrošināt, lai lielāks skaits cilvēku tirdzniecības upuru sniedz palīdzību nozieguma atklāšanā tiesībsardzības iestādēm, panākot, ka korekti tiek realizēta visu upuru tiesību aizsardzība izmeklēšanas un kriminālvajāšanas laikā; turpināt informēt cilvēku tirdzniecības upurus par viņu iespējām pieprasīt kompensācijas no nozieguma veicējiem un valsts palīdzības fonda smagu noziegumu upuriem; ieviest nacionālās Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādnes 2014.-2020. gadam; lai uzlabotu cilvēku tirdzniecības novēršanu un upuru identificēšanu, apsvērt iespēju piešķirt valsts finansējumu centralizētai specializētajai cilvēku tirdzniecības tālruņa līnijai; turpināt centienus sistemātiski apzināt cilvēku tirdzniecības tendences; turpināt sabiedrības izglītošanas veicināšanu par konkrēto problemātiku skolās un pastiprināt NVO iesaisti šajā izglītošanā; ; un turpināt sabiedrības izglītošanu par cilvēku tirdzniecību seksuālas un darba ekspluatācijas nolūkos.

Kriminālvajāšana

Latvijas tiesībsardzības sektora cilvēku tirdzniecības apkarošanas centieni saglabājās vāji, neskatoties uz to, ka Valsts policijas sniegums šajā jomā uzlabojās, jo tikai vienā lietā tika celta apsūdzība pēc likuma panta, kas paredz kriminālatbildību par cilvēku tirdzniecību. Latvijas Krimināllikuma panti 154-1 un

154-2 aizliedz visas cilvēku tirdzniecības formas un paredz sodus, sākot no naudassoda līdz 15 gadu cietumsodam, kas ir pietiekami bargi un samērojami ar sodiem, kas paredzēti par citiem smagiem noziegumiem, piemēram, ar sodu par izvarošanu. 2013.gadā pēc Krimināllikuma panta 154-1 tika uzsākti seši jauni kriminālprocesi, kas ir vairāk salīdzinājumā ar trim kriminālprocešiem 2012. gadā. Latvijā netika uzsākti jauni kriminālprocesi par cilvēku tirdzniecību piespiedu darbam, pēdējo reizi šāds process tika uzsākts 2009.gadā. Tāpat kā 2012.gadā, pēc Krimināllikuma panta 154-1 tika celta apsūdzība vienā lietā pret vienu personu par cilvēku tirdzniecību seksuālai izmantošanai. Salīdzinājumā ar divām notiesātajām personām 2012.gadā, 2013.gadā tiesās pēc 154-1 panta nenotiesāja nevienu personu. Šie statistikas dati ir par pirmajā instancē skatītajām lietām, kurās nav iesniegtas apelācijas prasības. Bez tam, cilvēku tirdzniecības gadījumu izmeklēšanā Latvija sadarbojās ar citu valstu tiesībsardzības aģentūrām, tostarp ar dienestiem Beļģijā, Kiprā, Vācijā, Īrijā un Apvienotajā Karalistē. Tika saņemta informācija par to, ka policijā trūkst nepieciešamo resursu, lai nodrošinātu apjomīgo un sarežģīto cilvēku tirdzniecības lietu izmeklēšanu. Tāpat saņemtajos ziņojumos norādīts, ka Latvijā lietu tiesvedība ir laikietilpīga un bremzē cilvēku tirdzniecības apkarošanas centienus. Attiecīgo dienestu darbinieki Latvijā piedalījās dažādās cilvēku tirdzniecības novēršanas apmācībās. Piemēram, Valsts policijas koledža piedāvāja apmācības par lietu izmeklēšanu 63 tiesībsardzības dienestu darbiniekiem, un Tieslietu ministrija organizēja reģionāla līmeņa apmācību konferenci, ko apmeklēja 25 prokurori un citi tieslietu sistēmas pārstāvji.

2013.gadā Latvijā par izspiešanu un citiem noziegumiem ar piecu gadu cietumsodu tika notiesāts bijušais policists no Valsts policijas specializētās nodaļas cīņai pret cilvēku tirdzniecību. Šī ziņojuma pārskata perioda noslēgumā spriedums šajā lietā atradās apelācijas stadijā. Cita bijušā policista lietā no šīs nodaļas, ko gadu iepriekš notiesāja par sutenerismu, stājās spēkā spriedums, kas paredz nosacītu sodu ar pārbaudes laiku. Trešajā gadījumā turpinājās tiesvedība zvērināta advokāta lietā, kas turēts aizdomās par cilvēku tirdzniecību atbalstošu rīcību. Šī ziņojuma pārskata perioda noslēgumā tiesvedība šajā lietā turpinājās.

Upuru aizsardzība

Pārskata gada laikā Latvija turpināja uzsāktos pasākumus, lai nodrošinātu palīdzības pakalpojumus cilvēku tirdzniecības upuriem, lielāks skaits cilvēku tirdzniecības upuru saņēma kompensācijas un liecinieku aizsardzību, neskatoties uz to, ka cilvēku tirdzniecības upuru identificēšana valsts teritorijas ietvaros saglabājās vāja. Būtiski tika palielināts valsts finansējums cilvēku tirdzniecības upuru palīdzības pasākumiem: 2012.gadā – aptuveni 126,000 \$, 2013.gadā -

aptuveni 132,000\$ un 2014.gadā - aptuveni \$213,000. Nevalstiskā organizācija (NVO), kas saņēma valsts finansējumu pakalpojumu nodrošināšanai, ikvienam upurim piedāvāja psihologa un medicīnisko palīdzību, jurista pakalpojumus interešu aizstāvībai, palīdzību izmitināšanas un integrācijas jautājumu risināšanā. Salīdzinot ar 2012.gadu, kad Latvija valsts finansētu palīdzību apstiprināja 25 cilvēku tirdzniecības upuriem, un ar 2011. gadu, kad valsts finansētu palīdzību apstiprināja 11 upuriem, 2013.gadā Latvija valsts finansētu palīdzību apstiprināja 22 jauniem cilvēku tirdzniecības upuriem, bet kopumā valsts apmaksātajā programmā 2013.gadā bija 33 cilvēku tirdzniecības upuri, vairāki no viņiem tika identificēti 2012.gadā. Visi upuri, kas saņēma valsts palīdzības pakalpojumus, bija ekspluatēti cilvēku tirdzniecības rezultātā citās valstīs. Viens no upuriem bija vīrietis. Saņemtā informācija liecina, ka tiesībaizsardzības sektora centieni identificēt cilvēku tirdzniecības gadījumus valsts teritorijas ietvaros bija vāji. 2013.gadā piecas personas, liecinieki cilvēku tirdzniecības lietās, sadarbojās ar tiesībaizsardzības sektora pārstāvjiem, kas ir mazāk, ja salīdzina ar septiņiem lieciniekiem 2012.gadā un 29 personām, kas piekrita liecināt, 2011.gadā, kas apstiprina ziņas, ka upuri neuzticējās personām, kas izmeklēja viņu lietas. NVO, kas saņēma valsts finansējumu, neuzturēja savu patversmi, bet, lai sniegtu nepieciešamos pakalpojumus, sadarbojās ar centriem visā Latvijā. Ārlietu ministrija izstrādāja jaunas informatīvās vadlīnijas par Latvijā spēkā esošo palīdzības programmu cilvēku tirdzniecības upuriem un izsūtīja tās turpmākai izmantošanai savās pārstāvniecībās.

Saņemtā informācija apstiprināja, ka Latvijā darbojas liecinieku aizsardzības programma, ir pieejamas ar video iekārtām aprīkotas tiesu zāles, ir atļauts cietušajām personām nepiedalīties tiesu sēdēs, un ka tādējādi ir iespējams nodrošināt aizsardzību cilvēku tirdzniecības upuriem, kas lietu izmeklēšanā sadarbojas ar tiesībaizsardzības sektoru. Salīdzinājumā ar 2012.gadu, kad valsts liecinieku aizsardzības programmā netika iekļauts neviens cilvēku tirdzniecības upuris, 2013.gadā programmā tika iekļauts viens upuris. 2013.gadā tiesu spriedumi paredzēja, ka trim cilvēku tirdzniecības upuriem jāsaņem kompensācijas no cilvēku tirdzniecības organizētājiem, tomēr tika saņemta informācija, ka kompensāciju izmaksa nevarēja notikt sakarā ar apelācijas procedūru šajās lietās. 2013.gadā viens upuris saņēma valsts kompensāciju no fonda, kas paredzēts smagos noziegumos cietušajām personām. Cilvēku tirdzniecības upuri ar citu valstisko piederību varēja saņemt atļaujas uzturēties Latvijā pārdomu perioda un kriminālprocesa virzības laikā, bet perioda laikā, kuru izvērtē šis ziņojums, Latvijā netika identificēti ārvalstu upuri. Netika saņemtas ziņas par to, ka attiecībā uz cilvēku tirdzniecības upuriem, kas veikuši likuma pārkāpumus cilvēku tirdzniecības tiešu seku rezultātā, būtu piemērota kriminālatbildība.

Preventīvais darbs

Cilvēku tirdzniecības novēršanas aktivitātes Latvijā bija sekmīgas, Latvija izstrādāja septiņu gadu rīcības plānu cilvēku tirdzniecības novēršanai un uzsāka to personu kriminālvajāšanu, kas organizēja Latvijas sieviešu fiktīvas laulības ārzemēs. Latvijā, sadarbībā ar NVO sektoru, tika izstrādātas un stājās spēkā Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam, kas prioritāru nozīmi piešķir valsts apmaksātu rehabilitācijas pakalpojumu piešķiršanai cilvēku tirdzniecības upuriem, sabiedrību izglītojošām kampaņām un publiskā sektora dienestu darbinieku apmācībām par cilvēku tirdzniecības gadījumu atpazīšanu. Lai novērstu potenciālos cilvēku tirdzniecības gadījumus, Latvija turpināja piemērot Krimināllikuma pantu 165-1, kas paredz atbildību par personu nosūtīšanu seksuālai izmantošanai. 2013.gadā pēc šī panta tika izvirzītas jaunas apsūdzības četrām personām un pavisam 11 personas tika notiesātas, kas ir mazāk, ja salīdzina ar 2012.gadu, kad apsūdzības pēc šī panta tika celtas 11 personām, bet notiesātas tika 17 personas. Nodarbinātības valsts aģentūra turpināja veikt darbā iekārtošanas pakalpojumu uzraudzību un atcēla licences 26 uzņēmumiem. 20 gadījumos licences tika atceltas uzņēmumiem, kas šo pakalpojumu nebija snieguši gadu vai ilgāk. Sešos gadījumos licences tika atceltas, jo sniegto pakalpojumu kvalitāte šajos uzņēmumos bija zema un neatbilstoša normatīvo aktu regulējumam. Publiskā sektora pārstāvji piedalījās dažādās sabiedrību izglītojošās aktivitātēs, tostarp pilnveidoja skolu mācību programmas, lai izglītotu skolēnus par cilvēku tirdzniecības riskiem, un pašvaldībās visā Latvijas teritorijā skaidroja piespiedu darba ekspluatācijas riskus un drošas ceļošanas prakses. Starpministriju cilvēku tirdzniecības novēršanas darba grupa, sadarbībā ar NVO, organizēja tikšanās, lai koordinētu cilvēku tirdzniecības novēršanas pasākumus valsts mērogā. Tāpat kā citus gadus, Iekšlietu ministrija publicēja ikgadēju sabiedrībai pieejamu informāciju par cilvēku tirdzniecības novēršanas jomā paveiktajām aktivitātēm. Labklājības ministrija organizēja apmācības 75 sociālo dienestu pārstāvjiem. Citas valsts aģentūras, sadarbībā ar NVO, vaicā sabiedrību izglītojošu kampaņu, kas aptvēra deviņu pilsētu pašvaldības. Latvijā turpināja darboties dažādi informatīvie un karstie tālruņi ienākošajiem zvaniem no personām, kam bija informācija par iespējamiem cilvēku tirdzniecības gadījumiem. Publiskais sektors nesniedza ziņas par specifiskām aktivitātēm, kas notikušas, lai samazinātu pieprasījumu pēc sekā vai piespiedu darba pakalpojumiem.